

Allah insana muhtaç olmadığı halde, insanı niçin yaratmıştır?

www.ateistlerecevap.org/2017/10/allah-insana-muhtac-olmadg-halde-insan.html

ateistlerecevap

Ekim 6, 2017

Önce şunu belirtmek gerek. Bu soruya öyle küçük bir soru olmadığı için, cevapları da haliyle hap gibi değil. Azıcık **zahmete girip okumak ve hatta biraz düşünmek gerekiyor**. **Tüm yazı okununca** tatmin edici olacağını düşünüyorum.

Not: Bu soruya verilecek cevap, tabii ki öncelikle Allah'ın var olduğunu ve tüm kainatı ve içindekileri yaratan mutlak kudret sahibi olduğunu kabule dayanıyor. Eğer, yaratıcı var mı? gibi bir soru sorulacaksa, bunun da cevabı var. Ancak şu anki konumuz bu değil.

Cevap 1:

Allah'ın hiçbir şeye muhtaç olmadığını, kainata ve içindeki faaliyetlere bakan bir insan görebilir. *Biz bir düşünelim, dünyaya gelmeden önce kainatın neyi eksikti de biz geldikten sonra tamamladık. Veya ibadetimizle ne yapıyoruz ki Allah'ın herhangi bir ihtiyacı görülüyor.*

Allah her şeyi kemaliyle bilendir. Ama bu bilmesi bizi yönlendirmesi anlamına gelmemektedir. Çünkü O'nun ilmi ezelidir. Yani geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı aynı anda müşahede eder. Ve herkes vicdanen bilir ki, istediğim şeyi yaparım, konuşurum istemediğim şeyi yapmam. Bu kaideye göre Allah bizim ne yaptığımızı bilir. Ama biz de yaptığımız şeyin irademizle olduğunu vicdanen ve alken biliriz.

Allah bizi kendisini tanımak ve kendisine layık olacak şekilde ibadet etmek için yarattı. Bu vazifeyi yerine getirecek alet ve cihazları da yaratmıştır. Yani bizden istenen şeyler ile bunları karşılayacak sermaye muvazenedir. Burada herhangi bir adaletsizlik olmadığını bütün insaf ve vicdan ehli bilir. Fakat Allah'ın bizi yaratırken bize sorup sormaması ise, tamamen Allah'ın iradesini kısıtlamak anlamına gelir.

Oysa alimlerimizin ittifakı ile "Allah, la yüsel"dir. Yani yaptığı işlerden sorguya çekilmez. Ama kainatta yaptığı ve yarattığı herhangi bir hadisenin hikmetsiz veya adaletsiz

olduğuna dair hiç kimse ağzını aamamaktadır. Çünkü, kainatta hikmetsiz ve abes olabilecek bir durum yoktur. Bütün kainatı didik didik araştıran bilim adamları bu ilahi hikmet karşısında hayrete düşmektedir.

Allah'ın insanı yaratmasının çok hikmetlerinden birisi ibadettir. Çünkü:

1. Allah insanı imtihan için yarattı. Bu hikmet insanın yaratılmadan olamayacağı kesindir.
2. Allah kainatta tecelli ettiği cemel ve kemalini hem kendisi *-kendine mahsus bir şekilde-* görmek hem de başkalarının gözüyle görmek istiyor. Başkasının görmesi derken bunların başında insan gelmektedir. Bu hikmet de yine insanın yaratılmasını gerekli kılıyor.
3. İbadet için yarattı. Bu hikmetin yerine gelmesi için var olan birisi gerekir. Yaratılmadan ibadetin yerine gelmesi mümkün değildir. Burada yaptığımız ibadetin miktarına göre cennetteki yerimiz hazırlanıyor.
4. Allah'ın her şeyden daha büyük olduğunu ilan etmek ve Allah'ın emirlerini yaymak. Bu hikmetin yerine gelebilmesi için, hem tebliğ edenin hem de tebliğ edilenin yaratılması icap eder.
5. Bir ekirdeğın ağaç olması için toprağa girmesi gerektiği gibi, insanın da yetişip olgunlaşması ve terakkisi için dünya tarlasına gönderilmiştir.
6. Eğer başka alemde yaratılsaydı o zaman da neden bu alemde yaratıldık diye sormamız gerekecekti. İnsan için en mükemmel imtihan salonu bu olduğu için buraya gönderildik denilebilir.

İşte tüm kainatta rastlanılamayan hikmetsiz iş ve fiillere elbette şeriatta da rastlanmaz. Yani bizim taşıyamayacağımız işleri Allah bize yüklemes. Bütün hayvanlara, bitkilere ve cansızlara vazifeler yükleyen Allah, elbette bize de bazı vazifeler yükleyecektir. Yoksa tüm kainatta mevcut olan hikmet, insanlar yönünden abes olacaktı. Hiçbir işinde abesiyet ve çirkinlik olmayan ve bu gibi şeylerden münezzehe olan Allah, elbette insanlara da taşıyabilecekleri bir yükü yüklemesi gerekmektedir.

Kâinatın ömrü milyarlarca yıl ile ifade ediliyor; insanlık âleminin ömrü ise bin seneye ifade ediliyor. Henüz insan nevi yaratılmadan, bu hadis-i kudsîde verilen haber, öncelikle melekler âlemine bakıyordu. Allah'ı bilen, eserlerini temaşa ve tefekkür eden, O'na isyandan uzak bu mübarek varlıklar, hadis-i kudsîde verilen haberi ibadetleriyle, tesbihleriyle, itaatleriyle, marifet ve muhabbetleriyle tahakkuk ettirmiş oluyordular. Hayvanlar âlemi de yaratılış gayelerine tam uygun bir hayat sürmekle, ruhları yönüyle, melekleri andırıyorlardı. Bitkiler âlemi ve cansız varlıklar da mükemmel bir itaat ile vazife görüyorlardı.

“Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı tesbih ve O'na hamd etmesin...” (*İsra, 17/44*)

mealindeki âyet-i kerimede geçen “şey” tabiri, canlı-cansız her varlığı içine alır. Her şey O'nu tesbih eder ve O'na medih ve senada bulunur.

Cenab-ı Hak, bütün bu tespih ve ibadetlerin çok daha ileri derecesini icra etmeye kabiliyetli bir başka mahiyet daha yaratmayı irade buyurdu: İşte bu ulvi mahiyet, arzın halifesi olacak olan insandı. Cenab-ı Hak, topraktan bir insan yaratacağını meleklerle haber verdiğinde, yukarıdakine benzer bir soru, meleklerden de gelmiş ve onlara cevaben, “Siz benim bildiklerimi bilemezsiniz,..” buyrulmuştu.

İmtihana tabi tutulan ve kazanmaları halinde melekleri geçecek olan bu yeni misafirler, âyet-i kerimede de haber verildiği gibi, ancak Allah'a ibadet için yaratılmışlardı.

“Ben, cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım.” (*Zariyat, 51/56*)

Âyette geçen “ibadet” kelimesine bir çok tefsir âliminin “marifet” mânâsı verdiği dikkate alındığında, bu insanın, Allah'ı tanımak, varlığını, birliğini bilmek, sıfatlarının sonsuzluğuna

inanmak, mahlûkat âlemini de hikmet ve ibret nazarıyla temaşa ve tefekkür etmekle vazifeli olduğu anlaşılıyordu.

Bu mümtaz mahlûk, sadece cemal tecellilerine muhatap olmayacak, Cenab-ı Hakk'ın hem cemal, hem de celal tecellileri ile ayrı ayrı imtihanlara tabi tutulacaktı.

Nitekim öyle oldu ve öylece devam ediyor. Nimetler, ihsanlar, ikramlar, güzellikler, sıhhat, afiyet, ferah, gibi haller hep cemal tecellileridir. Ve insanoğlu bunlara karşı şükredip etmeme şıklarından birini tercihle karşı karşıya. Maalesef, nefis ve şeytanın galebesiyle çoğu insan, cemal tecellileriyle sarhoş olup bu imtihanı kazanamıyorlar.

İmtihanın diğer yönü, hastalık, musibet, bela, afet, ölüm gibi celal tecellileri... Ve neticede sabır, tevekkül, teslim, rıza, imtihanına tabi tutulma. Akıl aksini düşünse de gerçek şu ki, bu imtihanı kazananlar, birincilere nispetle çok daha fazla.

Bundaki hikmet şu olsa gerek: Musibet ve hastalıklar, insana kul olduğunu, aciz bir varlık olduğunu çok iyi hatırlatıyor, ders veriyorlar. Konumuza ışık tutacak bir Nur cümlesi:

“Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i maneviyesinde nihayetsiz azîm bir acz ve hadsiz cesîm bir fakr dercetmiştir. Tâ ki, kudreti nihayetsiz bir Kadîr-i Rahîm ve gınası nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerim bir zâtın hadsiz tecelliyatına câmi' geniş bir âyine olsun.” (Sözler, Yirmi Üçüncü Söz)

İbadet ve marifet için yaratılan insan, bu vadide mertebe kat edebilmek için aczini ve fakrını hissedecek, sürekli olarak Rabbine sığınacak ve Ondan medet dileyecektir. Duadan geri durmayacak, huzuru yakalamaya çalışacaktır. Bunlar ise başta nefis ve şeytan olmak üzere, dünya hayatında insanı, medet dilemeye ve sığınmaya götüren her türlü musibet, hastalık, çaresizlik ve sıkıntılarla mümkün.

Çaresizlik içinde kalıp Rabbine sığınan ruhlar, bu dünya imtihanını kazanma noktasında müsbet bir puan almış oluyorlar. Ama, refah, sıhhat ve saadet gibi tecellilerde insanoğlu, aczini anlamak yerine, bunlara meftun olup, kul olduğunu unutup, gaflete dalabiliyor.

Konunun çok önemli bir yanı da şu: Marifetullah, yani Allah'ı tanıma denilince, bütün isim ve sıfatları dikkate almak gerekiyor; sadece cemalî isimleri değil.

Allah, Rahman olduğu gibi Kahhar'dır da. İzzeti tattıran da Odur zilleti çektiren de. Bu dünyada sadece cemalî isimler tecelli etse ve insan sadece bunlara muhatap olsa idi marifeti noksan kalırdı. Bu imtihan meydanında, insanoğlu Allah'ı hem celal, hem de cemal sıfatlarıyla tanımak durumunda. Ahirette ise, yollar ayrılacak. İnsanların bir kısmı ibadet, ihlas, salih amel ve güzel ahlâklarına mükâfat olarak, cennete girecek ve lütuf, kerem, ihsan gibi nice cemal tecellilerine, azamî ölçüde ve ebediyen muhatap olacaklar. Küfür ve şirk yolunu tutarak dalalet ve sefahate düşenler ise celal, izzet ve kahır tecellileriyle karşılaşacaklar. Böylece, ahiret yurdunda, Allah'ın hem cemalî hem de celalî isimleri en ileri mânâda tecelli etmiş olacak.

Nur Külliyyat'ında bir dua cümlesi var:

“Bize gösterdiğin nümûnelerin ve gölgelerin asıllarını, menbalarını göster.” (Sözler, Onuncu Söz)

Bu dünyadaki varlıklar, ahirete nispetle, gölge kadar zayıf bir tecelliye muhatap oluyorlar. Ve bu gölge hayatın gereğini yapan ve hakkını vermeye çalışan insanlar asıla kavuşuyorlar.

Şunu da unutmamak gerekiyor: Lütuf gibi kahrın da aslı ahirette.

Cevap 2:

“Şu kâinattan maksad-ı âlâ, tezahür-ü Rububiyete karşı, ubudiyet-i küllîye-i insaniyedir.” (Sözler, s 264)

“İnsan niçin yaratılmış?” sorusuna sıkça muhatap oluruz. Böyle bir soruyu kendimize yahut bir başkasına sormamız, bizim için büyük bir İlâhî ihсандır. Şöyle ki: Bu soruyu güneş kendisine sormadığı gibi, bir başka yıldız da güneşe sorabilmiş değil. Yine bu soruyu bir arı bir başka arıya, yahut bir koyun berikine sormaktan aciz. Demek oluyor ki, bu sorunun cevabını arayan insanoğlu, kendi varlığını istediği sahada kullanma konusunda serbest bırakılmış; bir arayış içinde ve bu konuda bir imtihana tabi tutulmuş.

Bu imtihanı kazanmanın tek yolu, sorunun cevabını bizi yaratandan öğrenmemizdir. Bu noktaya varan insanlar gerçeğin kapısını çalmış olurlar. Ve kendilerine Kur’an lisanıyla, Peygamber diliyle cevapları verilir.

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana ibadet -kulluk- etsinler diye yarattım.” (Zâriyât, 51/56)

Nur Külliyatında ibadete “marifet” manası veriliyor. Bu mana üzerinde çoğu tefsir alimlerimiz ittifak etmişler. Namaz, oruç gibi ibadetler ise bu marifetin neticesidir. Yani, insan nimetin şükür gerektirdiğini idrak edecektir ki, sonra bu şükür ve hamd vazifeni yerine getirsin.

İnsan, bu kâinatı dolduran İlâhi mucizelerin tefekkür ve hayreti icap ettirdiklerini bilecektir ki, tespih ve tekbir vazifesini ifa etsin.

İnsan, başka insanlara merhamet etmesi gerektiğinin şuuruna erecektir ki zekât ve sadaka verme yolunu tutsun.

Bütün bunlar imanın ve marifetin, yani Allah’a inanmanın ve onu tanımanın meyveleridir.

Nur Külliyatından bir marifet dersi:

“Şu kâinattan maksad-ı âlâ, tezahür-ü Rububiyete karşı, ubudiyet-i küllîye-i insaniyedir.” (Sözler, s. 264)

Rububiyet, terbiye edicilik manasına geliyor. Bütün alemlerin her birinde bu fiil bir başka şekilde, bir başka güzellikte, bir başka mükemmellikte kendini gösteriyor. Ve biz her namazda Fatıha Sûresini okurken alemlerin Rabbine hamd etmekle bu farklı terbiyelerin şuurunda olduğumuzu ilan etmiş oluruz.

Işıklar alemi de Allah terbiye ediyor, gözler alemi de. Ve biz, güneşin ışık verecek şekilde, gözümüzün de ondan faydalanacak biçimde terbiye edildiklerini düşünerek Rabbimize şükretmekle “tezahür-ü Rububiyete karşı, ubudiyet” vazifemizi yerine getiririz. Gıda maddelerinin yenilecek şekilde, ağzımızın, dilimizin, midemizin de onlardan faydalanacak tarzda terbiye edildiklerini nazara alarak Rabbimizin bu sonsuz ihsanlarını hayret ve teşekkürle karşıladığımızda, yine o *rububiyete karşı ubudiyetle mukabele* etmiş oluruz.

Kâinatın yaratılması insan için, insanın yaratılması ise ubudiyet içindir. Burada dikkatimizi iki kelime çekiyor; âlâ ve küllîye kelimeleri. Bu iki kelime bize bu vazifeyi yapan daha başka varlıklar da olduğunu haber veriyorlar. Şu var ki, insan ubudiyet vazifeni onlardan daha üstün ve daha küllî bir derecede yapabilecek bir istidada sahip. Sözünü etmek istediğimiz bu varlıklar, meleklerle cinlerdir.

Bir melek, bir meyveyi tefekkür ederken, dünün şekilsiz, renksiz elementlerinin bugün güzel bir varlık haline gelmelerini, sert ağaçtan bu yumuşak meyvelerin çıkmasını hayretle seyrederek. Ama o meyvenin tadını, vitaminini, kalorisini düşünemez, tefekkür edemez. Zira, istidadı buna müsait değildir.

İnsana bu noktada bambaşka bir kabiliyet verilmiştir. O, aklıyla, hayaliyle sadece hazır eşyayı değil, o anda görmediği nice şeyleri hatta geçmiş ve geleceği düşünebilir. Böylece fikri, düşüncesi, anlayışı ve feyzi küllîleşir. Eline aldığı bir meyveyi yerken, o anda bir milyonu aşkın canlı türünün sonsuz denecek kadar çok fertlerinin rızklandıklarını, kendisinin de bu İlâhî sofradan faydalanan bir fert olduğunu düşünebilir ve böylece Allah'ın Rezzak ismini küllî manada tefekkür etme imkanına kavuşur.

Dilerse, düşüncesini geçmiş ve gelecek zamanlara da götürür. Bütün zamanlarda ve mekânlardaki her türlü nimeti ve onlardan istifade edenleri, hayalinin yardımıyla, birlikte düşünür ve tefekkürü daha da küllîleşir.

Bütün İlâhî isimlerin tecellileri için benzer şeyler söylenebilir.

Nur Küllîyatında, "İyyake na'büdü" "Biz ancak sana ibadet ederiz." ayetinin açıklaması yapılırken, ayet-i kerimede niçin ben değil de biz denildiğine dikkat çekilir ve böyle denilmekle üç ayrı cemaatin kastedildiği ders verilir. Bunlardan birisi bütün müminler, diğeri vücudumuzda vazife gören ve her biri kendine mahsus bir ibadetle meşgul olan bütün organlar, hücreler, duygular,..., üçüncüsü ise bütün bir varlık âlemi.

Demek oluyor ki insan, bütün varlık âlemi namına "İyyake na'büdü" diyebilecek bir kabiliyettir. İşte tek başına da namaz kılsa, ferdiyetten kurtulup bu üç cemaatin ibadetlerini Rabbine takdim eden insan küllî bir ibadet yapmış demektir.

İnsanın bu kâinata meyve olması da böyle bir neticeyi doğurmaktadır. Bir ağacın bütün birimlerini şuurlu farz etseniz, en küllî tefekkürü meyve yapacaktır. Çünkü meyvenin içindeki çekirdek bütün ağaçtan süzüldüğü için o meyvede ağacın tümünün ibadetlerini temsil etme, tefekkür etme kabiliyeti bulunacaktır.

Bu küllî ubudiyeti en ileri derecede yapanlar kâinat ağacının en mükemmel meyveleri olan peygamberler ve özellikle Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'dir (asm.).

"Maksad-ı âlâ ve ubudiyet-i küllîye" manalarıyla şu kutsî hadis arasında yakın bir ilgi vardır:

“Sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım.”

Nur Küllîyatında insanın vazifesiyle ilgili birçok bahis mevcut. Bunların bir özeti olarak birkaç maddeyi takdim etmek isterim:

– Ruhuna bir İlâhî ikram olarak takılan, ilim, irade, görme, işitme gibi sıfatlarını Allah'ın sıfatlarını bilmeye bir vasıta olarak kullanmak. Kendi ruhundan İlâhi sıfatları bilmek için açılan bu marifet pencerelerini iyi değerlendirmek.

– Akıl kuvvetini hikmet dairesinde, şehvet kuvvetini iffet dairesinde, gazap kuvvetini şecaat dairesinde kullanmak.

– Muhabbetini ancak Allah'a vermek ve mahlukatı da yine Onun namına, Onun isimlerine ayna olmaları, kemaline işaret etmeleri, cemalinden haber vermeleri cihetiyle sevmek.

– "İbadatın bütün enva`ına müstaid bir fitratta" yaratıldığının şuurunda olup, bütün ibadet çeşitlerinin ayrı ayrı feyizlerinden azami ölçüde nasiplenmeye çalışmak.

– Kendisine verilen "kalb, sır, ruh, akıl hattâ hayal ve sair kuvvelerin hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirmek." Böylece bunların her birini kendine mahsus ibadetiyle meşgul etmek.

– Duygularının her biriyle Allah'ın rahmet hazinelerinden birini açmak, ondan güzelce faydalanmak ve küllî şükretmek.

– Aczini ölçü alarak Allah'ın kudretini, fakrına bakarak Onun rahmetini, noksanlıklarını düşünerek Onun kemalini tefekkür etmek. Rabbini sonsuz kemal, rahmet ve kudret sahibi, kendi nefsinin ise yine sonsuz aciz, fakir ve noksan bilmek.

– Ruhunu günahlardan, bedenini de her türlü kirlere, pisliklerden uzak tutarak İlahi huzura çıkmak.

– Kendini Allah'ın en mükemmel eseri olma cihetiyle meleklerin, ruhanilerin seyrine, temaşasına güzelce sunmak.

İşte insan bu gibi ulvî gayeler için yaratılmıştır. Ama ne yazık ki, bir çok insan, kendini unutmuş ve bu gayelerden gafil olarak sadece dünya hayatını rahat bir şekilde geçirmek için çabalar. Bütün kâinatın ibadetlerini temsil etme kabiliyetine sahip olduğu halde, sadece çevresindeki bir gurup insanın teveccühlerini kazanmayı ve kendisini onlara beğendirmeyi hayatına gaye edinir.

Bir süre sonra kendisi de, o insanlar da dünyadan göçüp gitmekte ve bütün bu gayeler de onun bedeniyle birlikte adeta toprağa gömülüp kaybolmaktalar.

ALLAH'IN İBADETİMİZE İHTİYACI VAR MI?

Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, her şey Ona muhtaç olan Yüce Allah'ın, bizim gibi âciz kulların ibadetine hiç mi, hiç ihtiyacı yoktur. O, bizim hiçbir şeyimize muhtaç değildir. Çünkü kâinat ve içindekiler, ne varsa her şey Onundur, Onun mülküdür.

Son derece âciz ve zayıf bir kul olarak bizler muhtaç ve fakiriz. İhtiyaçlarımız ebede kadar uzanmış; bir çiçeği istediğimiz gibi, bir baharı da istiyoruz. Hatta ebedî Cenneti de istemekten kendimizi alamıyoruz. Dünya bizim olsa bile, istek ve arzularımızı tatmin edemiyoruz. Hal böyle iken, ihtiyaçlarımızın sadece çok az bir kısmını elde edebiliyoruz. Sonsuzluğa uzanan ihtiyaçlarımızın temin edildiği mekân, ebedî saadet menzili olan Cennettir.

Yüce Allah'ın ibadetimize ihtiyacının olmadığını ve hakikî muhtaç olanın asıl bizler olduğumuzu şöyle bir misâl ile açıklamamız mümkündür.

Hasta olduğumuzda doktora gideriz. Doktor, hastalığımızı teşhis ettikten sonra, bir reçete yazar. Sonra da ilâçları belirtilen saatte kullanmamızı ısrarla ister. Doktorun niyeti, bir an önce hastasının şifa bulup rahata kavuşmasıdır. Doktorun bu iyi niyetine karşı kalkıp, *“Doktor Bey, bu ilâçları kullanmamın sana bir faydası var mı? Bir ihtiyacın mı var ki, bu acı ve tatsız ilâçları tavsiye ediyorsun?”* dememiz hem yersiz bir hareket olur, hem de kendimizi gülünç bir duruma düşürmüş oluruz.

Bu misalde olduğu gibi, insan olarak mânen hastayız. Günah ve şüphelerin kalb ve ruhumuzda açtığı yaralarla mânen dertliyiz. İşte Yüce Rabbimiz, duygu ve lâtifelerimizi günah paslarından temizlememiz, parlatıp nurlandırmamız ve bu mânevî dertlerden şifaya kavuşmamız için yaramıza bir merhem, dertlerimize bir ilâç olarak ibadeti emretmiştir. Mesele bu kadar açık ve berrak iken, yine kalkıp da, *“Yâ Rabbî, bizim ibadetimize ne ihtiyacın var, niçin ibadet etmemizi bizden ısrarla istiyorsun?”* dememiz, hastanın doktora çıkışmasından bin defa daha yersiz ve gülünçtür.

Bunun yanında kulluk vazifesini yapmayan ibadeti terk eden kişiyi Cenab-ı Hakk'ın dünyada mânevî sıkıntıya, âhirette şiddetli azaba çarptıracağını beyan buyurmasının hikmet tarafını şöyle bir misalle izah edebiliriz.

Milletin canına, malına ve namusuna zarar veren bir kişi yakalanıp, hâkim karşısına çıkarıldığı zaman, hâkim suçluyu cürmüne göre cezaya çarptırır, mahkûm eder. Bu adam cezayı hak ettiği için kimse kendisine acımaz ve “Yazık oldu” demez.

Mutlak adalet ve kudret sahibi olan Cenab-ı Hak da, ibadeti terk etmekle bütün varlıkların hukukuna tecavüz eden insanı, dünyada ruhî sıkıntılara, âhirette de Cehennem azabına çarptırır. Bu da aynı hak ve adalet olur.

Gerçekten de, canlı cansız her varlık kendilerine mahsus dillerle Yaraticısını tesbih eder,

verilen vazifeyi eksiksiz olarak yerine getirir. Meselâ toprak, içine atılan her bir tohuma saksılık eder, filizlinmesine yardımcı olur. Su, dünyaya hayatı bahşederek vazifesini mükemmel bir şekilde görür. Ateş, insanların yiyeceğini pişirmek, onları ısıtmak ve daha pekçok vazife görmek suretiyle kendine düşeni eksiksiz yapar.

İşte, insan kâinata iman gözüyle bakmamak ve kulluk vazifelerini, ibadeti terk etmekle mahlûkatın da ibadetini göremiyor, onları başıboşlukla itham ediyor ve sonunda inkâra kalkışıyor. Onların Allah tarafından vazifelendirilmiş birer unsur olduklarını da inkâr ettiği için, mânen hukuklarına tecavüz etmiş, zulmetmiş oluyor. Bunun için de, cezası bir iken, mahlûkat adedince artış gösteriyor.

Ayrıca, ibadetsiz insan kendi nefsine de zulmediyor. Her şeyden önce, insanın ruhu, bedeni ve bütün âzaları kendisine bir emanettir. İnsan, sahip olduğu bütün nimetler için ne bir fiyat ödemiştir, ne de ödemeye gücü yeter. *Meselâ gözümüze hangi kuvvetimizle sahip olduk veya eğer satın alacak olsaydık, değerini takdir edip, ödeyebilir miydik?* Bu nimetlerin gerçek sahibi Allah olduğuna göre, onları vazifesiz de bırakmamıştır. Bilhassa namaz kılarken, bütün lâtife ve hislerimiz de hisselerini almaktadır.

İşte insan ibadeti terk etmekle, bütün âza, duygu ve lâtifelerini âtıl bir vaziyete sokmuş sayılıyor. Böylece kendi nefsine de zulmederek cezaya müstahak hâle gelmesine sebep oluyor.

İnsan bilerek veya bilmeyerek yaptığı bütün bu zulüm ve haksızlıkların cezasını dünyada ve âhirette çekeceği için, kendi kendini azabın içine atmış oluyor!..